

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

Н. І. Головка

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРАВОЗНАВСТВА

Навчальний посібник

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2014

ББК 67р.я73

Рецензенти: *О. Г. Карпенко*, д-р пед. наук, проф.
Л. А. Онищук, канд. пед. наук
О. С. Дьоміна, канд. юрид. наук, доц.
І. В. Озерський, канд. юрид. наук

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом (протокол № 4 від 27.04.11)*

Головко Н. І.

Методика викладання правознавства: навч. посіб. /
Н. І. Головко. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал»,
2014. — 202 с.: іл. — Бібліогр. у кінці розд.

ISBN 978–617–02–0161-4

У посібнику розглянуто методи та форми навчального процесу у
навчальних закладах, проблеми вдосконалення навчально-виховного
процесу, педагогічна культура викладача.

Для викладачів правознавства, юридичних дисциплін.

ББК 67р.я73

ISBN 978–617–02–0161-4

© Н. І. Головко, 2014
© Міжрегіональна Академія
управління персоналом, 2014
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014

ЗМІСТ

Вступ	5
<i>Розділ 1. Особливості педагогічного процесу у вищій школі</i>	<i>7</i>
1.1. Зміст вищої освіти в Україні	7
1.2. Мета та завдання вищої освіти	12
1.3. Закономірності процесу навчання у вищій школі	16
1.4. Принципи навчання та їх реалізація в навчальному процесі	26
<i>Розділ 2. Функції та структура методів навчання</i>	<i>37</i>
2.1. Структура та класифікація методів навчання.....	37
2.2. Сутність та зміст методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів	46
2.3. Види навчання.....	48
<i>Розділ 3. Лекція у вищій школі.....</i>	<i>54</i>
3.1. Лекція у системі професійної підготовки юристів	54
3.2. Види лекцій та вимоги до їх проведення	58
3.3. Дидактичні вимоги до проведення семінарських занять	66
3.4. Особливості організації практичних, індивідуальних занять та консультацій.....	71
<i>Розділ 4. Самостійна та науково-дослідна робота студентів</i>	<i>79</i>
4.1. Психолого-педагогічні засади організації самостійної навчальної роботи студентів	79

4.2. Особливості самостійної роботи студентів і передумови її ефективності.....	84
4.3. Організація науково-дослідної роботи у вищій школі	90
Розділ 5. Педагогічні технології навчання у сучасній вищій школі.....	103
5.1. Особливості застосування педагогічних технологій навчання права.....	103
5.2. Модульна та блочно-тьюторська технологія навчання	118
5.3. Методи стимулювання та мотивації навчальної діяльності студентів.....	135
Розділ 6. Методи контролю і самоконтролю у навчанні	152
6.1. Функції оцінювання навчальних досягнень студентів	152
6.2. Види контролю.....	158
6.3. Модульно-рейтинговий контроль знань.....	176
Розділ 7. Професійна компетентність викладача вищої школи	184
7.1. Структура діяльності викладача вищої школи.....	184
7. 2. Педагогічна майстерність як запорука творчої діяльності викладача правознавства.....	191

ВСТУП

Навчальний посібник спрямований на підвищення якості опанування студентами методики викладання як теоретичної бази підготовки викладачів юридичних дисциплін. Цінність посібника у його практичній значущості. В ньому розкрито сутність навчального процесу у вищій школі, сутність та особливості методів навчання, визначено та схарактеризовано новітні технології навчання, зокрема модульне навчання, модульно-рейтингове навчання, різноманітні види активних форм навчання тощо. Таке подання теоретичного матеріалу сприятиме ґрунтовнішому засвоєнню знань та розвитку в студентів логічних форм мислення. З цією метою в навчальному посібнику також вміщені творчі і практичні завдання із правознавства, вправи, запитання, методичні рекомендації, що допоможе студентам систематизувати свої знання з кожної теми, наповнити їх науковим і практичним змістом, конкретизувати педагогічні поняття. За допомогою наукового матеріалу, висвітленого в посібнику, майбутній викладач отримає вичерпні уявлення з тієї чи іншої проблеми та знайде її прикладне застосування у навчальному процесі вищої школи чи іншого навчального закладу. Педагогіка вищої школи складає основу для викладання всіх дисциплін. Методика є додатком до загальних принципів педагогіки, до викладання того чи іншого предмета.

У навчальному посібнику розглядаються найважливіші особистісно-професійні якості юриста-педагога, його педагогічна та етична культура, культура педагогічного спілкування та інших педагогічних понять. Ефективність навчального процесу залежить від багатьох чинників. Але незаперечним є те, що успіх у реалізації навіть найдосконаліших педагогічних систем та завдань, залежить від особистості викладача, його майстерності і моральних якостей. Вимоги сучасності ставлять перед юридичним вишем завдання сформувати не тільки високоосві-

чену, але здатну самостійно, творчо мислити, адаптуватися до умов існування особистість.

Це вимагає змін у діяльності викладача юридичних дисциплін і, в першу чергу, потребує у зв'язку з цим взаємодії із студентами процесами саморозвитку й самоорганізації. Розробляються нові та використовуються вже існуючі технології навчання, які адаптуються до конкретних умов та специфіки навчальних закладів. У зв'язку з цим розробляються й різні технології аналізу педагогічної діяльності, що стимулюють посилення самостійності студентів, передбачають розвиток процесів саморегуляції спільної діяльності викладача та студентів і сприяють підвищенню якості навчального процесу в цілому.

Посібник допоможе майбутнім педагогам глибоко опанувати складний теоретичний матеріал поряд із лекційними та семінарськими заняттями й ґрунтовним самостійним опрацюванням рекомендованої літератури, що надасть їм необхідну допомогу в оволодінні мистецтвом навчання і виховання.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

1.1. Зміст вищої освіти в Україні

На сучасному етапі функціонування вищої освіти в Україні, при збереженні досягнень і традицій української вищої школи, ґрунтується на інтеграції системи вищої освіти у світову систему вищої освіти; на державній підтримці підготовки випускників, розширенні доступу українських громадян до вищої освіти, недопущенні скорочення кількості студентів, що навчаються безкоштовно, створенні умов для рівної доступності вищої освіти, сприянні створенню і функціонуванню недержавних вищих навчальних закладів (ВНЗ). Громадянам України гарантується на конкурсній основі одержання безкоштовної вищої освіти, якщо освіту цього рівня громадянин одержує вперше. Вищі навчальні заклади самостійно добирають кадри, відповідно до законодавства і свого статуту здійснюють навчальну, наукову та іншу діяльність. Педагогічним працівникам, науковцям і студентам ВНЗ надаються академічні свободи.

Розвиток системи вищої професійної освіти передбачає вирішення широкого кола поточних і перспективних завдань. Законодавче освітянське поле, на якому відбувається модернізація вищої освіти України, формується нормативними документами, що базуються на Конституції України, і складається:

- із Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”;
- Указів Президента України від 12 вересня 1995 р. № 832 “Про Основні напрями реформування вищої освіти в Україні”, від 23 січня 1996 р. № 11/96 “Про заходи щодо реформування системи підготовки спеціалістів та праце-

влаштування випускників вищих навчальних закладів”, від 11 червня 1998 р. № 615/98 “Про Стратегію інтеграції України до Європейського союзу”, від 8 лютого 2001 р. № 78/2001 “Про програму роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки”, від 17 лютого 2004 р. № 199/2004 “Про заходи щодо вдосконалення системи вищої освіти в Україні”, яким усі центральні органи виконавчої влади (міністерства і відомства) зобов’язані здійснити ефективні заходи щодо забезпечення приєднання до Болонського процесу; Указ Президента України від 30.09.2010 року № 927/2010 “Про заходи щодо розвитку системи виявлення та підтримки обдарованих і талановитих дітей та молоді; Наказ МОН від 26.04.2013 року № 467 “Про започаткування у 2013 році Президентської програми для найталановитіших дітей “Інтелектуальне майбутнє України”;

- постанов Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 р. № 896 “Про Державну національну програму “Освіта (Україна ХХІ століття)”;
- інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до законодавства України.

Державна політика у галузі вищої освіти ґрунтується на принципах:

- доступності та конкурсності здобуття вищої освіти кожним громадянином України;
- незалежності здобуття вищої освіти від впливу політичних партій, громадських і релігійних організацій;
- інтеграції системи вищої освіти України у світову систему вищої освіти при збереженні і розвитку досягнень та традицій української вищої школи;
- наступності процесу здобуття вищої освіти;
- державної підтримки підготовки фахівців для пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень;
- гласності при формуванні структури та обсягів освітньої та професійної підготовки фахівців.

Реалізація державної політики у галузі вищої освіти забезпечується шляхом:

- збереження і розвитку системи вищої освіти та підвищення її якості;
- підвищення рівня освіченості громадян України, розширення їх можливостей для отримання вищої освіти;
- створення та забезпечення рівних умов доступності до вищої освіти;
- надання цільових, пільгових державних кредитів особам для здобуття вищої освіти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;
- забезпечення збалансованої структури та обсягів підготовки фахівців з вищою освітою, що здійснюється у вищих навчальних закладах державної та комунальної форм власності, за кошти відповідних бюджетів, фізичних і юридичних осіб, з урахуванням потреб особи, а також інтересів держави та територіальних громад;
- надання особам, які навчаються у вищих навчальних закладах, пільг та соціальних гарантій у порядку, встановленому законодавством;
- належної підтримки підготовки фахівців з числа інвалідів на основі спеціальних освітніх технологій.

Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних вищих навчальних закладах на конкурсній основі в межах стандартів вищої освіти, якщо певний освітньо-кваліфікаційний рівень громадянин здобуває вперше. Вони вільні у виборі форми здобуття вищої освіти, вищого навчального закладу, напряму підготовки і спеціальності [5].

Закон України “Про вищу освіту” визначає такі рівні вищої освіти: неповна вища освіта, базова вища освіта, повна вища освіта. Неповна вища освіта — освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста. Базова вища освіта — освітній

рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра. Повна вища освіта — освітній рівень вищої освіти особи, який характеризує сформованість її інтелектуальних якостей, що визначають розвиток особи як особистості і є достатніми для здобуття нею кваліфікацій за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра [5].

Вищу освіту мають особи, які завершили навчання у вищих навчальних закладах, успішно пройшли державну атестацію відповідно до стандартів вищої освіти і отримали відповідний документ про вищу освіту державного зразка. Державна атестація осіб, які закінчують вищі навчальні заклади усіх форм власності, здійснюється державною екзаменаційною комісією. Положення про державну екзаменаційну комісію затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Ст. 8. Закону України “Про вищу освіту” визначає такі освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр. Молодший спеціаліст — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності. Особам, які завершили навчання в акредитованому вищому професійному училищі, центрі професійно-технічної освіти, може присвоюватись освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста за відповідним напрямом (спеціальністю), з якого також здійснюється підготовка робітників високого рівня кваліфікації.

Особи, які мають базову загальну середню освіту, можуть одночасно навчатися за освітньо-професійною програмою підготовки молодшого спеціаліста і здобувати повну загальну середню освіту [5].